

УРЕЂЕЊЕ ПРЕВЕНТИВНЕ ЗАШТИТЕ ОД ПОЖАРА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

др Александар Јазић, научни сарадник*
Институт за међународну политику и привреду, Београд

* jazic@diplomacy.bg.ac.rs

УРЕЂЕЊЕ ПРЕВЕНТИВНЕ ЗАШТИТЕ ОД ПОЖАРА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ*

Сажетак: Једна од најважнијих области у заштити од пожара јесте превенција. Ова област има најважније место, јер се њеним уређењем директно доприноси елиминисању потенцијалних ризика и опасности. У свим државама ова област уређена је различитим законским прописима. Тиме се утврђује јасна организација у превентивном деловању кроз различит и јасно прописан скуп мера и активности. Важно место у законским прописима има превенција унутар привредних субјеката. Сви привредни субјекти су у обавези да спроведу превентивне мере заштите од пожара. Највише обавеза у тој области имају привредни субјекти чија делатност носи са собом потенцијале ризике и опасности. У Србији постоји неколико закона којима је уређена област превентивне заштите од пожара. У њима је прописана и обавеза државних органа да се баве превентивном заштитом од пожара. Стандардизација превентивне заштите од пожара је темељ у спровођењу прописа у овој области. У свакој држави постоји национално тело које је надлежно за стандардизацију и сарађује са адекватним међународним организацијама и сродним националним телима других држава.

Кључне речи: превентивна заштита од пожара, привредни субјекти, технолошки процеси, правни прописи, стандардизација, Република Србија.

Увод

Превенција у свим савременим развијеним државама представља важан део заштите од пожара. Спровођење мера у овој области директно утиче на уклањање потенцијалних опасности и на смањивање штете која настаје у случају избијања пожара. Превентивно деловање у заштити од пожара подразумева скуп мера и поступака којима се

* Рад је настао у оквиру пројекта „Србија и изазови у међународним односима 2020. године”, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, а реализује Институт за међународну политику и привреду током 2023. године.

уочавају постојећи недостаци и тиме елиминишу опасности које могу резултирати избијањем пожара. Ради се о организованим активностима које су прописане у законима и правним актима привредних субјеката. Зато сваки привредни субјект има у свом саставу службу или одређен број лица који се баве заштитом од пожара. Такође, привредни субјекти су обавезни да у складу са технолошким процесима које користе уведу и различите савремене противпожарне системе којима се превентивно делује у случају потенцијалних опасности од избијања пожара. У свим државама заштита од пожара уређена је законом, а одређени детаљи додатно су утврђени уредбама и другим прописима. Највећа пажња најчешће се посвећује правним субјектима чија делатност носи велике опасности у смислу веће могућности за избијање пожара. Делатност таквих привредних субјеката може довести и до експлозија и сличних појава које могу изазвати велике штете и опасности по људе, имовину и животну средину. Веће опасности у процесу производње стављају пред привредне субјекте веће захтеве у спровођењу превентивних мера. То је и логично ако се узме у обзир да одређени производни процеси могу резултирати катастрофама које могу угрозити живот и здравље великог броја људи. Такве катастрофе у крајњем случају могу изазвати опасност по целу или већи део државе, односно могу резултирати ванредном ситуацијом. У сваком случају, дефинисање превентивних мера у заштити од пожара и њихово спровођење задатак је сваком правног субјекта, без обзира на врсту делатности коју обавља. Јасан законодавни оквир представља први корак у ефикасном спровођењу превентивних мера.

Законодавни систем Републике Србије који се односи на заштиту од пожара, па самим тим и на мере превентивне заштите од пожара, је добро уређен. Закони, уредбе и прописи веома су детаљни и добро постављени. Постоји широк дијапазон правних аката који уређују различите области у вези са заштитом од пожара. Ватрогадно-спасилачка служба као посебан део Министарства унутрашњих послова је хијерархијски добро уређена. Као мана може се истаћи делимично преклапање појединих правних аката. Тиме се приликом организације превентивне заштите од пожара привредни субјект може ослонити на оне правне акте или њихове чланове који му иду више у прилог у смислу мањег улагања у превентиву. Наравно, контролом надлежних служби уклониле би се неправилности, али је питање када и да ли би се у међувремену код тог привредног субјекта испољиле опасности по људе и околину. Без обзира што се ради о члановима

правних аката који су готово идентични, може се рећи да би било доста ефикасније да се донесе један и јединствен правни акт који би регулисао већину питања у вези са заштитом од пожара. Када је у питању тема овог рада, интересантно је да не постоји правни акт, у виду уредбе или правилника, који би се односио на превентивну заштиту од пожара. Сигурно би било добро да се донесе јединствен правни акт којим би била регулисана ова област у целини. Тиме би се многа питања у вези са превентивном заштитом од пожара јасније дефинисала. Последица таквог правног акта било би и јасније дефинисање мера које привредни субјект мора да направи како би радну средину и технолошке процесе учинио безбедним.

Превенција и законодавно уређење превентивне заштите од пожара

Као добра дефиниција превентивне заштите од пожара може се узети став надлежних органа дефинисан у Закону о ванредним ситуацијама. Овај став посебно је важан са становишта организације. Тако се у члану 87. поменутог Закона наводи да: „заштита и спасавање од пожара и експлозија обухвата организацију и спровођење превентивних мера у свим срединама, а посебно објектима у којима се складиште запаљиве и експлозивне материје и просторима где постоји могућност настанка пожара” (Закон о ванредним ситуацијама, чл. 87). Из овог члана поменутог Закона примећује се да је спровођење превентивних мера заштите од пожара у директној вези са заштитом и спасавањем од пожара на ширем нивоу. Дакле, превентивна заштита од пожара у оквиру једног привредног субјекта не може се одвојити од система заштите и спасавања од пожара. Може се претпоставити да је законодавац имао увид у могућност ширења пожара из једног привредног субјекта у оквиру чијих погона се одвија обимна производња која укључује опасне материје на шире подручје. Организацијом и спровођењем превентивних мера заштите од пожара делује се превентивно на развој пожара у ванредну ситуацију ширих размера или катастрофу.

Милан Ерић сматра да: „заштита од пожара и експлозија представља скуп мера и активности превентивног и репресивног карактера у циљу: спречавања избијања, ширења пожара, смањења последица на најмању могућу меру, ефикасног гашења пожара, утврђивања

начина настанка и узрока пожара и експлозија, евентуалне одговорности због непредузимања прописаних или наложених мера заштите од пожара и експлозије као и откривање могућих елемената кривичних дела, а све у циљу заштите живота људи и материјалних добара”. Ипак, овај аутор даље наводи да би заштита од пожара била ефикасна није довољно само спровођење одређених мера, већ се захтева допринос појединаца и друштва. То подразумева одређену обуку свих грађана, уз оне који већ раде у области заштите од пожара, јер у супротном савремена техничка средства самостално не могу дати жељени резултат. Зато је потребно да се у заштиту од пожара укључе појединци различитог стручног профила, јер постоје различити узроци пожара, технологије које се користе, као и места на којима може доћи до избијања пожара. То би омогућило да се пронађу најпогоднија решења током инспекцијског надзора, пројектовања, утврђивања узрока пожара, као и током других активности у овој области (Ерић, 2003: 4–5).

Законски прописи и други нормативни акти који директно или индиректно уређују област превентивне заштите од пожара су Закон о заштити од пожара, Закон о експлозивним материјама, запаљивим течностима и гасовима, Закон о промету експлозивних материја, Закон о ванредним ситуацијама, Стратегија заштите од пожара за период 2012–2017. године и Уредба о разврставању објеката, делатности и земљишта у категорије угрожености од пожара. Наведени законски прописи представљају нормативни систем Републике Србије којим је уређена превентивна заштита од пожара. Чланови побројаних законских прописа којима се директно регулишу обавезе, дужности и надлежности у области превентивне заштите од пожара имају посебно место. Превентивно деловање у области заштите од пожара сваки од ових прописа уређује у одређеном делу и на одређен начин. Превенција у заштити од пожара обухваћена је у сваком од наведених прописа и нормативних аката, што показује значај ове области у заштити од пожара. То уједно показује ниво залагања да се у области превенције што ефикасније дефинишу и спроведу неопходне мере.

У документу под називом „Стратегија заштите од пожара за период 2012–2017” значајна пажња је посвећена превентивном деловању. На више места у овом документу се истиче значај превентивне заштите од пожара. Као примаран циљ истиче се да успостављање система заштите од пожара треба да се заснива на превентивном деловању институција и грађана, као и на надзору надлежних државних органа.

Највећа овлашћена дата су Министарству унутрашњих послова Републике Србије (МУП) у вези са организацијом, планирањем, припремама и спровођењем мера и активности у области превенције, као и у активностима смањења ризика од пожара. У овом документу је даље истакнуто да су стални ризици по грађане и имовину оличени у могућим последицама техничких и технолошких несрећа у производњи, складиштењу, промету и током транспорта опасних материја. Законом о заштити од пожара, као и другим прописима који се тиче те области, успостављен је добар оквир за спровођење адекватних мера заштите. Истакнуто је да су јасно дефинисани услови за израду пројеката заштите од пожара, издавање адекватних лиценци појединцима и правним лицима, овлашћења за пројектовање разних система заштите од пожара. Јединице локалне самоуправе и државни органи, уз привредне субјекте разврстане у прву и другу категорију угрожености од пожара, обавезани су да обезбеде спровођење мера заштите од пожара, као и надзор над њиховим спровођењем. Доношење плана заштите од пожара представља обавезу привредног или другог правног лица, што укључује и израду одговарајуће планске документације за заштиту од пожара на свим нивоима. Тиме се обезбеђује успешна реализација и руковођење активностима заштите од пожара. У овом документу наведени су следећи кораци у развоју превентивне заштите од пожара, а они ће се односити, између осталог, на прописе којима ће се на још безбеднији начин уредити грађење објеката и складиштење хемијског отпада, као и на дефинисана пожарно климатска подручја у Србији (Стратегија заштите од пожара за период 2012–2017, стр. 5–6).

Детаљније уређење спровођења мера превентивне заштите од пожара

У претходном делу рада приказан је услов од кога зависи дефинисање обавеза привредних субјеката. Овај приказ написан је у складу са важећим „Законом о заштити од пожара”, али у једном општем смислу. Неопходно је дати детаљнији приказ у вези са унутрашњом организацијом самих привредних субјеката која се тиче спровођења мера заштите од пожара.

У члану 2. „Уредбе о разврставању објеката, делатности и земљишта у категорије угрожености од пожара” истакнуто је да објекти који чине јединствену технолошку целину разврставају се у исту катего-

рију угрожености од пожара. Ипак, оставља се могућност да део објекта који је заштићен или тако конструисан да нема могућности за ширење пожара на суседне просторије и објекте може бити у нижој категорији у односу на ону у коју је разврстан објекат као целина (Уредба о разврставању објеката, делатности и земљишта у категорије угрожености од пожара, чл. 2). Важно је истаћи члан 3. исте Уредбе у коме су садржини детаљи на основу којих се привредни субјекти разврставају у наведене категорије угрожености од пожара. Наиме, разврставање објеката у категорије угрожености од пожара зависи од одређених услова, као што су: намена објекта, врста технолошког процеса, врста и количина запаљивих материја, врста материјала коришћеног приликом изградње, намена и значаја простора на коме се привредни субјект налази и врста биљног покривача у окружењу. Приликом утврђивања ових услова користе се одређени параметри, а то су:

- намена објекта,
- инсталирани капацитети постројења за производњу, прераду или промет, односно врста технолошког поступка,
- капацитет резервоара или објеката за запаљиве материје и складишта експлозивних материја,
- величина објекта, локација, врста конструкције и материјал од кога је изграђен,
- број запослених и број људи који у објекту бораве,
- близина професионалне ватрогасно-спасилачке јединице привредног субјекта и
- површина простора који заузима и околни биљни покривач.

Под производњом, прерадом и ускладиштавањем подразумева се производња, прерада, унутрашњи транспорт, држање и смештај експлозивних материја, запаљивих течности и гасова и других запаљивих материја код произвођача или дистрибутера. Када се ради о промету, ту спада: (1) набавка или продаја експлозивних материја, запаљивих течности и гасова и других запаљивих материја, (2) утовар у превозна средства и истовар из њих, (3) преношење и руковање код допреме, смештаја и отпреме у складишним и другим радним просторијама и (4) допрема и отпрема путем цевовода, претакање и друге радње са експлозивним материјама, запаљивим течностима и гасовима и другим запаљивим материјама (Уредба о разврставању објеката, делатности и земљишта у категорије угрожености од пожара, чл. 3).

Постоје још неки елементи у оквиру ове Уредбе који јасније дефинишу разврставање у категорије угрожености од пожара. Тако се у члану 5. наводи да ће се објекти на које се може применити два или више мерила на основу којих се могу разврстати у различите категорије ипак разврстати у вишу од могућих категорија (Уредба о разврставању објеката, делатности и земљишта у категорије угрожености од пожара, чл. 5). Такође, чланом 6. предвиђено је да се поједини објекти могу сврстати и у нижу категорију угрожености од пожара. Услов за то је да су на објекту спроведене мере заштите од пожара и експлозија којима се остварује економичније или другачије боље решење заштите од пожара и експлозија, уз истовремено задржавање истог или остваривање већег нивоа заштите (Уредба о разврставању објеката, делатности и земљишта у категорије угрожености од пожара, чл. 6).

Надлежни органи у области превенције

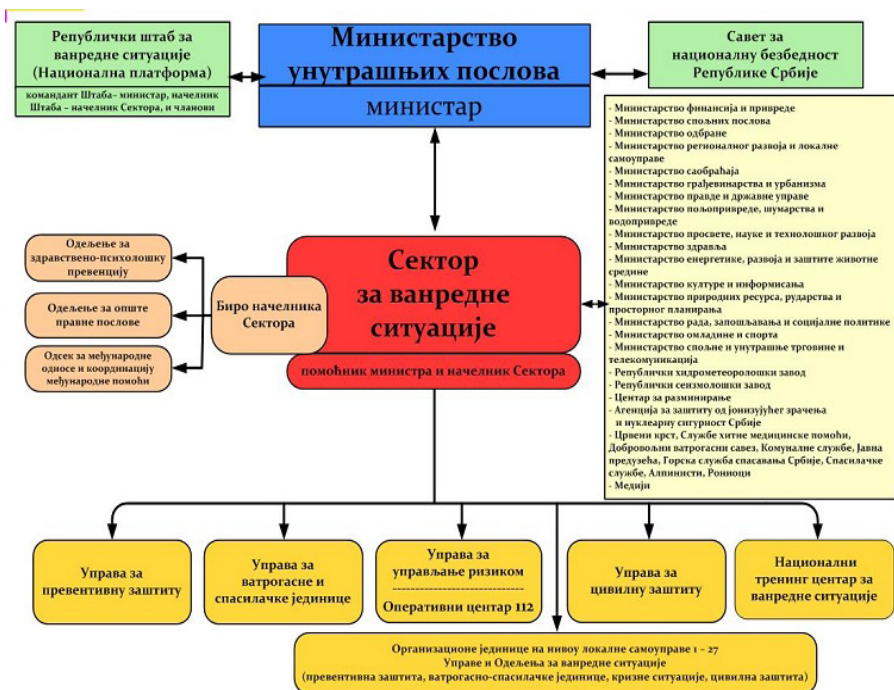
Чланом 8. Закона о заштити од пожара дефинисано је начело превенције у области заштите од пожара. У наведеном члану се наводи следеће: „превенција заштите од пожара обезбеђује се планирањем и спровођењем превентивних мера и радњи тако да се што ефикасније спречи избијање пожара, а да се у случају избијања пожара ризик по живот и здравље људи и угрожавање материјалних добара као и угрожавање животне средине сведе на најмању могућу меру и пожар ограничи на самом месту избијања” (Закон о заштити од пожара, чл. 8).

Као надлежни орган који се стара о спровођењу превентивних мера у области заштите од пожара утврђено је Министарство унутрашњих послова Републике Србије (МУП). Конкретније, МУП има обавезу да реализује активности које подразумевају спровођење превентивних мера којима се спречава избијање пожара, као и мера за ублажавање последица уколико до пожара дође. Ове надлежности и обавезе Министарства унутрашњих послова утврђене су чланом 17. Закона о заштити од пожара (Закон о заштити од пожара, чл. 17). Најважније тело Министарства унутрашњих послова у чију надлежност спада заштита од пожара је Сектор за ванредне ситуације. У оквиру Сектора за ванредне ситуације постоји неколико управа. За тему овог рада најважнија је Управа за превентивну заштиту. У надлежност Управе за превентивну заштиту Сектора за ванредне ситуације спада:

- Обављање послова превентивне заштите;
- Израда законске регулативе;
- Остваривање стручне сарадње у поступку утврђивања узрока пожара, експлозија и хаварија и откривања учинилаца кривичних дела у овој области;
- Издавање одобрења локације објеката који производе или складиште експлозивне материје, запаљиве течности и гасове;
- Давање услова за израду урбанистичких планова;
- Давање сагласности на техничку документацију са аспекта заштите од пожара;
- Давање сагласности на изведено стање са аспекта заштите од пожара;
- Обављање послова надзора у спровођењу мера заштите од пожара у сложеним системима производње, преноса и дистрибуције електричне енергије, водоснабдевања, производњи, промету и ускладиштењу запаљивих течности и гасова, наменске индустрије и у производњи и промету и превозу експлозивних и убојних средстава, производних капацитета хемијске, дрвне, графичке, фармацеутске и других индустрија високе пожарне угрожености, јавним објектима где се окупља и борави већи број људи, високим објектима и др.;
- Контролисање стања мера заштите од пожара у одређеним објектима од значаја за Републику;
- Доношење решења о налагању предузимања превентивних мера из ових области;
- Издавање посебних овлашћења за израду пројеката, пројектовање система и мера заштите од пожара, контролу различитих инсталација, извођење посебне обуке и промет експлозивних материја (Извештај о раду Сектора за ванредне ситуације на пословима превентивне заштите од пожара и експлозија за 2016. годину, 2017: 2).

Место Управе за превентивну заштиту у оквиру организације функционисања Сектора за ванредне ситуације приказано је у следећем графикону. У свом саставу Сектор за ванредне ситуације има: Биро начелника Сектора, Управу за превентивну заштиту, Управу за ватрогасно-спасилачке јединице, Управу за управљање ризиком, Управу за цивилну заштиту и Национални центар за ванредне ситуације. На локалном нивоу, Сектор има 27 организационих јединица,

а то су четири Управе за ванредне ситуације у Београду, Крагујевцу, Нишу и Новом Саду, али и Одељења за ванредне ситуације размештених у 23 града у Србији.

Графикон 1. Унутрашња организација Сектора за ванредне ситуације

На основу графикана 1 може се закључити да је Управа за превентивну заштиту равноправна са осталим управама Сектора за ванредне ситуације, али и да је као остале управе присутна и на нивоу јединица локалне самоуправе. За тему рада битно је нагласити да начелник Сектора за ванредне ситуације истовремено врши функцију помоћника министра унутрашњих послова за ванредне ситуације. Тиме заштита од пожара, односно превентивна заштита, имају још значајније место.

Обавезе привредних субјеката у спровођењу превентивних мера заштите од пожара

У складу са законима и нормативним актима којима је регулисана заштита од пожара привредни субјекти у Србији подељени су у три категорије угрожености од пожара. Од категорије угрожености од пожара у коју су сврстани привредни субјекти зависе и њихове обавезе које се тичу превентивне заштите од пожара. Ради се о различитим степенима опасностима којима су изложени привредни субјекти, па се у складу са тиме разликују и њихове обавезе. Делатности којима се баве су основни параметар на основу кога се привредни субјекти разврставају се у категорије угрожености од пожара. Конкретније, из делатности произилазе одређене опасности које могу резултирати пожаром, експлозијом или сличном опасношћу.

У прву категорију угрожености од пожара сврстан је привредни субјекти који своју делатност обавља у објектима или на земљишту које са собом носи висок ризик од избијања пожара. Зато привредни субјект у овој категорији има највише обавеза у области превентивне заштите од пожара. Његове обавезе обухватају организовање спровођења превентивних мера заштите од пожара. Једна од најважнијих обавеза привредног субјекта у овој категорији је поседовање ватрогасне јединице. Ова јединица мора да има адекватан број обучених припадника и адекватну техничку опрему. Такође, ватрогасна јединица мора да има адекватну опрему и уређаје за гашење пожара.

Привредни субјект који у вршењу своје делатности користи објекат или земљиште које има повећан ризик од избијања пожара разврстава се у другу категорију угрожености од пожара. Као и у првом случају, примарна обавеза овог привредног субјекта је организовање спровођења превентивних мера заштите од пожара. Друга обавеза је организовање сталног дежурства са потребним бројем лица. Ова лица морају бити стручно оспособљена за спровођење мера заштите од пожара. Такође, овим лицима мора бити обезбеђена адекватна опрема и уређаји за гашење пожара.

У трећу категорију угрожености од пожара разврстан је привредни субјект који своју делатност обавља у објекту или на земљишту са извесним ризиком од избијања пожара. То суштински значи да је код субјеката у овој категорији најмања опасност од избијања пожара. Ипак, привредни субјект у овој категорији има обавезу да организује спровођење превентивних мера заштите од пожара. За то је

потребно да има адекватан број лица који су стручно оспособљени за спровођење мера заштите од пожара, као и да им обезбеди адекватну опрему и уређаје за гашење пожара (Закон о заштити од пожара, чл. 24).

Може се закључити да је превентивна заштита од пожара обавеза свих привредних субјеката без обзира којој категорији припадају и саставни је део њиховог функционисања. Превентивне мере заштите од пожара, односно њихово спровођење у производном и другом радном процесу, представљају предуслов за реализацију пословне делатности унутар привредних субјеката.

Превентивна заштита од пожара може се у једном свом домену слободно сврстати у област безбедности и здравља на раду. Зато је обавеза привредног субјекта, односно послодавца, да током организовања рада и радног процеса спроведе превентивне мере ради заштите живота и здравља запослених. То захтева обезбеђивање потребних финансијских средстава за њихову примену. Суштина је да су превентивне мере спроведене пре почетка рада запослених, да постоје током рада и код сваке измене технолошког поступка у процесу производње. Такве превентивне мере укључују избор радних и производних метода којима се обезбеђује највећа могућа безбедност и заштита здравља на раду. Те мере су утемељене, када се ради о превентивној заштити од пожара, на примени прописа у области радног права, техничких прописа и стандарда. Посебно су значајни технички прописи и стандарди, јер преко њих уводе адекватни и усавршени начинима понашања и рада запослених током процеса производње. Тиме се рад чини безбеднијим, односно могућност избијања пожара још више се умањује. Може се претпоставити да савремени технички прописи и стандарди не садрже у себи недостатке из прошлости и да су настали након анализе потребе за одређеним изменама. Управо та елиминација недостатака и извршене потребне измене чине рад запослених безбеднијим, а превентивне мере заштите од пожара имају већег ефекта. Начела из области безбедности и здравља на раду која су у складу са превентивном заштитом од пожара су: избегавање ризика, процена ризика који се не могу избећи на радном месту, отклањање ризика применом савремених техничких решења, избор опреме за рад и методе рада, измене у процесу рада који може бити опасан, оспособљавање запослених за безбедан рад и издавање упутстава за рад на сигуран начин, прилагођавање техничком напретку и развијање кохерентне целокупне политике превенције. Ова начела

иду у корак са превентивном заштитом од пожара, јер се из процеса производње директно елиминишу потенцијалне опасности које би могле да резултирају „активирањем” превентивних мера заштите од пожара (Закон о безбедности и здрављу на раду, чл. 12).

Такав приступ запосленима је изузетно значајан, јер је важно да запослени имају довољно знања да се самозаштите, посебно када су у питању први тренуци настанка пожара. Уколико је запослени довољно обучен да препозна опасност може се претпоставити да постоји велика шанса да се пожар угаси у почетној фази. Зато је једна од законских обавеза привредних субјеката организовање едукације и обуке запослених у вези са заштитом од пожара. Тиме се смањује могућност угрожавања живота и здравља запослених и у складу са тиме превентивне мере заштите од пожара чине још ефикаснијим. Чест узрок пожара у производним погонима су кварови радних машина, а недовољна или неадекватна опрема за личну заштиту на раду често је узрок повреда које су могле да се избегну. Зато су наведене додатне активности које су привредни субјекти у обавези да реализују важни са становишта превентивне заштите од пожара.

Стандардизација у превентивној заштити од пожара

У Србији се користи Српски стандард који се означава ознаком која почиње скраћеницом СРПС (SRPS). Надлежно тело које је донело овај SRPS стандард у складу са својим правилима је Институт за стандардизацију Србије. Поменути Институт има статус националног тела за стандарде и његове активности су доступне јавности. Поред стандарда, Институт уз помоћ својих стручних тела Институт обавља и друге активности као што су: тумачење стандарда, усаглашавање домаћих стандарда са иностраним, води регистар актуелних и повучених домаћих стандарда, учествује у изради иностраних стандарда, сарађује са иностраним организацијама које се баве стандардизацијом, сарађује са појединачним националним телима других држава, обавља задатке из области стандардизације на основу уговора чији је потписник Република Србија, обезбеђује доступност јавности актуелним и повученим стандардима, обавештава надлежне органе о стандардима и њиховом спровођењу, представља Републику Србију у организацијама које се баве стандардизацијом, активан је као

информативни центар у вези са стандардизацијом и пружа стручну помоћ у спровођењу стандарда (*Закон о стандардизацији*, чл. 6. и 7). Овај стандард се, наравно, примењује и на опрему и уређаје који се користе и у превентивној заштити од пожара. На основу овог домаћег стандарда, а повезано за унапређењем опреме, врши се и стандардизација мера заштите од пожара. Тако стандардизоване мере уносе се у постојеће правне акте који се тичу заштите од пожара у циљу савременијег и ефикаснијег система превентивне заштите. Како се мења технологија мењају се и технолошки процеси производње. И ако се тежи да савремени технолошки процеси буду безбеднији по човека и околину него претходни то не мора увек бити случај. Зато се врши стално унапређење стандарда како би се испратио технолошки развој и узеле у обзир нове опасности које нове технологије носе са собом. Применом стандарда у процес израде уређаја и система превентивне заштите од пожара те опасности се елиминишу или се свде на најмању могућу меру. Исто се поступа и када се ради о захтевима за спровођење адекватних и са постојећим технолошким процесима усклађених мера превентивне заштите од пожара. То укратко значи да привредни субјекти морају да усклађују своје системе превентивне заштите од пожара са савременим стандардима, што се односи и на уређаје који су саставни део тог система. До сада је пракса увођења нових стандарда у области превентивне заштите од пожара постојала у Републици Србији, што је резултирало унапређењем ове области.

Значајан утицај на територији Европске уније када се ради о процесу стандардизације у области превентивне заштите од пожара има организација под називом Еуроаларм. Ова организација делује само на простору Европе, па су њени чланови бројне државе Европске уније, али и оне које то нису. Еуроаларм је основан 1970. године и данас представља преко 5000 компанија које раде у области заштите од пожара и безбедности. Чланови су државне асоцијације и појединачне компаније са европског континента. Еураларм је организација која представља електронску индустрију у области заштите од пожара и безбедности кроз пружање савета у вези руковођења и стручне помоћи за индустрију, тржиште, креаторе политика и тела за стандарде. Ова организација функционише на принципима демократичности, слободног увида и отворености, а њен рад заснива се, када је у питању заштита од пожара, на промоцији и подизању свести о европској електронској индустрији заштите од пожара. Такође, Еуроаларм пружа могућност да ова субјекти у овој индустрији оства-

рују заједничке интересе и успостављају оквире услова за успешну и одрживу будућност. Други циљеви су осигурање највишег степена заштите и да се појединци који су укључени у ову организацију прихвате као стручњаци и поуздани саветници у индустрији заштите од пожара. Еуроаларм наведене циљеве остварује поштујући у потпуности постојеће законе, посебно оне који регулишу питања конкуренције и спречавање монопола, уз бригу о етичким, еколошким и одрживим стандардима. Еуроаларм је подељен на три одељења. То су Одељење за заштиту од пожара, Одељење за безбедност и Одељење услуга. По једног делегата у одељењу именује свака државна асоцијација или компанија на период од три године. Свако одељење има председника и потпредседника који не могу бити из истих држава. Највиши орган Еуроаларма је генерална скупштина, а улогу извршног органа врши управљачки одбор. Унутар одељења постоје техничке групе које позивају и окупљају различите стручњаке из одређених области које су важне за то одељење. Неке теме које покривају техничке групе су: стандардизација на тржишту, лажни аларми, регулација грађевинских производа, домаћа заштита од пожара, стандарди, интероперабилност, стратегија извоза и даљинске услуге. Поред техничких група, у оквиру одељења постоје и радне групе. Сваком од ових група руководи координатор и управља једним или више конкретних пројектних задатака. Координатори радних група подносе извештавај председнику свог одељења (*Euroalarm 40th Anniversary*).

Закључак

Ниво превентивне заштите од пожара у Републици Србији у великој мери је условљен тренутном економском ситуацијом. То наравно није оправдање за привредне субјекте, јер њихова делатност у већини случајева носи са собом потенцијалну опасност по људе, животиње, материјална добра и животну средину. Улагање у превентивну заштиту од пожара у неком привредном субјекту у интересу је тог привредног субјекта, јер тако штити своју имовину и плаћа нижу цену за полису осигурања од пожара. Треба истаћи да су многи привредни субјекти у Србији у техничком смислу неразвијени. Ради се о привредним субјектима који раде са старим машинама, производним тракама, превазиђеним технологијама производње и слично. У случају тих привредних субјеката потенцијална опасност од пожара

је већа, јер стара радна средства не испуњавају савремене стандарде заштите од пожара, а њихова старост носи ризик од изазивања пожара. Ниво укупне развијености Републике Србије на одређен начин утиче на унапређење законодавства у области превентивне заштите од пожара. Технолошки развитак подразумева увођење нових технологија у процес производње. Те нове технологије захтевају нове начине превентивне заштите од пожара, јер уводе новине у процес производње.

Схватање какве опасности могу изазвати пожари по ширу околину од кључне је важности за подизање свести о превенцији међу руководиоцима привредних субјеката. Потребно је више урадити и на стимулацији привредних субјеката да спроводе адекватне мере превентивне заштите од пожара. То се може учинити умањивањем пореза на набавку опреме и система или кроз одређене олакшице приликом плаћања пореза на промет робе коју производе и продају. Наравно, то умањивање пореза и пореске олакшице не треба да буду високе, већ треба да послуже као додатни мотив привредним субјектима да спроведу неопходне мере превентивне заштите од пожара. То би био још један аргумент у рукама надлежних органа приликом утврђивања одговорности у случају избијања пожара у привредним субјектима који нису спровели све потребне превентивне мере. Посебно је то значајно ако избије пожар који би добио широке размере и угрозио суседне објекте и животну средину. Треба истаћи и често присутан приступ руководећих органа потенцијалним опасностима од пожара који укључује став да се тешко то може баш њима догодити. Такав приступ сам по себи представља опасност од избијања пожара, јер се потенцијалним опасностима који постоје током процеса производње не приступа довољно озбиљно. Логичан след таквог става и приступа је недовољно обраћање пажње на превентивну заштиту од пожара. Зато је потребно више радити на едукацији одговорних лица у привредним субјектима о опасностима које одређени процеси производње носе са собом и колико лако недовољна пажња може бити разлог избијања пожара. Шира едукација треба да обухвати све грађане међу којима су сигурно и они који су запослени у привредним субјектима где процеси производње носе са собом одређене опасности. Тиме би се створила могућност да запослени сами препознају одређене опасности које могу резултирати пожаром и ургирати на одговорна лица у привредним субјектима да предузму неопходне кораке у њиховом уклањању. Таква едукација како одговорних лица, тако и грађана,

мора да садржи и упознавање са мерама превентивне заштите од пожара и њеном значају за безбедност људи, животиња, материјалних добара и животне средине.

ЛИТЕРАТУРА

- Ерић, Е. М. (2003). *Противпожарна и превентивно-техничка заштита*. Чачак: Јел&Мил.
- Euroalarm Secretariat. (2010). *Euroalarm 40th Anniversary*. Zug: Euroalarm Secretariat.
- Закон о безбедности и здрављу на раду. (2009). Службени гласник Републике Србије, бр. 101/05 и 91/15.
- Закон о ванредним ситуацијама. (2009). Службени гласник Републике Србије, бр. 111/09, 92/11 и 93/12.
- Закон о заштити од пожара. (2009). Службени гласник Републике Србије, бр. 111/09 и 20/15.
- Закон о стандардизацији. (2009). Службени гласник Републике Србије, бр. 36/09 и 46/15.
- Извештај о раду Сектора за ванредне ситуације на пословима превентивне заштите од пожара и експлозија за 2016. годину*. (2017). Министарство унутрашњих послова Републике Србије, Београд.
- Стратегија заштите од пожара за период 2012–2017*. (2012). Службени гласник Републике Србије, бр. 21/2012.
- Уредба о разврставању објеката, делатности и земљишта у категорије угрожености од пожара*. (2010). Службени гласник Републике Србије, бр. 76/10.

ARRANGEMENT OF PREVENTIVE FIRE PROTECTION IN THE REPUBLIC OF SERBIA

Dr Aleksandar Jazić, Research Fellow
Institute for International Politics and Economics, Belgrade

Summary

One of the most important areas in fire protection is prevention. This area has the most important place, because its regulation directly contributes to the elimination of potential risks and dangers. In all countries, this area is regulated by different legal regulations. This establishes a clear organization in preventive action through a different and clearly prescribed set of measures and activities. Prevention within economic entities has an important place in legal regulations. All economic entities are obliged to implement preventive fire protection measures. The most obligations in that area have economic entities whose activity brings with it potentials of risks and dangers. There are several laws in Serbia that regulate the area of preventive fire protection. They also prescribe the obligation of state bodies to deal with preventive fire protection. Standardization of preventive fire protection is the foundation in the implementation of regulations in this area. In each state there is a national body responsible for standardization and cooperates with adequate international organizations and related national bodies of other states.

Key words: *preventive fire protection, economic entities, technological processes, legal regulations, standardization, Republic of Serbia.*